

Кафедра ливарного виробництва

#23-24 от 03.12.2009

З самого початку діяльності Харківського практичного технологічного інституту була організована підготовка фахівців з ливарної справи в Україні. Першими випускниками-ливарниками були фахівці з так званої «гірничозаводської справи». У 1889 році професор В. С. Кнаббе видав підручник «Чавуноливарна справа», а у 1900-му – монографію під тією же назвою. В цей же час в інституті з'являється Аполлон Федорович Мевіус, який, будучи Головою Комісії виборних представників з'їзду гірничопромисловців Півдня Росії, на запрошення В. Л. Кирпичова стає викладачем металургії на механічному відділенні ХТІ. А. Ф. Мевіус був одним із найдосвідченіших гірничих інженерів свого часу, працював начальником Луганського гірничого округу, своїми роботами збагатив вітчизняну технічну літературу з ливарної справи та металургії чорних металів. Він видав фундаментальний курс металургії заліза і масу інших наукових праць з гірничої тематики, став першим професором з металургії чавуну і сталі в Україні.

У 1891 році під керівництвом професора В. С. Кнаббе на території майстерень інституту була споруджена ливарня з усім необхідним обладнанням (модельною майстернею, двома вагранками, мідноливарним горном і т. і.). У цей час кафедра готує кадри для паровозобудівного заводу, ливарних та металургійних заводів Півдня Росії.

З початком індустріалізації в Радянському Союзі зросли потреби у фахівцях з ливарного виробництва і металургії. Для задоволення цих потреб було організовано декілька кафедр ливарного виробництва. Однією з перших кафедр, що називалася спочатку «Ливарна справа», була кафедра в ХТІ, організована в 1927 році професором Є. Є. Фарафоновим. Він був запрошений у 1920 році для організації в інституті підготовки фахівців з ливарного виробництва, в той же час працював начальником ливарних цехів Харківського паровозного заводу.

До 1950 року Є. Є. Фарафонов одночасно з завідуванням кафедри працював деканом механіко-металургійного факультету.

У 1950 році, коли механіко-машинобудівний інститут увійшов до складу ХПІ, завідувачем кафедри був призначений доцент, а з 1960 року – професор, лауреат Державної (в той час Сталінської) премії СРСР Б. О. Носков. Цього звання він удостоєний за участь у створенні і впровадженні у виробництво надміцної сталі для ходової частини танка Т-34. Слід відзначити, що грошову частину премії Б. О. Носков передав у фонд оборони. На етапі науково-технічної революції його плідна робота на багато років наперед визначила розвиток вітчизняного ливарного виробництва. Б. О. Носков запропонував революційне рішення – при плавці чавуну у вагранках застосовувати дешевий природний газ замість коксу. Разом з ним над цією проблемою успішно працювали доценти І. М. Деньгін, В. Ф. Пеліх та інші. З ім'ям Б. О. Носкова пов'язані створення і широке впровадження ще однієї оригінальної технології – формоутворення литих штампів.

З 1970 по 1982 рік кафедрою керував професор, Заслужений діяч науки і техніки, проректор

ХПІ Іван Васильович Рижков.

У цей час на кафедрі під керівництвом професорів Б. О. Носкова та І. В. Рижкова розроблені і впроваджені у виробництво рідкотекучі самотвердіючі формувальні суміші. Це була дуже вагома науково-практична розробка, визнана світовою технічною спільнотою. У 1967 році за розробку вказаних сумішей І. В. Рижкову, як співавтору, у складі групи вчених з інших навчальних і наукових установ, була присуджена найвища нагорода в СРСР – Ленінська премія (єдина в історії НТУ «ХПІ»).

Ліцензію на нові суміші придбали французькі, італійські, шведські, норвезькі, американські, індійські та інші фірми.

З 1984 по 1996 рік кафедрою керував доктор технічних наук, професор, лауреат премії Ради Міністрів СРСР О. О. Шатагін. У цей час на кафедрі активно розроблялись науково-технічні напрямки з неперервного розливання сталей і сплавів. За цей період колектив отримав понад 100 авторських свідоцтв на винаходи.

У складні 1990-і роки на кафедрі під керівництвом професора Б. П. Тарана створюється новий напрямок підготовки спеціалістів-ливарників – художнє та ювелірне литво.

Високоякісні вироби, зроблені за участю студентів, прикрашають фасади Міністерства освіти і науки України та відомі харківські споруди адміністративного характеру, а козацькі шаблі використовували на зйомках фільму «Гетьман Мазепа». Сьогодні практично на всіх ювелірних підприємствах Харківщини (а їх більш як 50) працюють випускники кафедри.

Результатом наукової діяльності кафедри за останні роки є також захист у 1998 році докторської дисертації О. І. Пономаренко на тему «Оптимізація технологічних рішень в умовах реконструкції ливарних цехів». Зараз вона займає посаду професора кафедри, має понад 150 наукових праць.

З 2003 року на кафедрі активно розвивається напрямок з розробки комп'ютерних систем для управління технологічними процесами і підвищення якості продукції ливарного виробництва під керівництвом завідувача кафедри, доцента О. В. Акімова.

У 2005 році на кафедрі було відкрито підготовку студентів з нової спеціальності «Комп'ютерно-інтегровані технологічні процеси у ливарному виробництві». З її відкриттям кафедра стала в змозі інтегруватися до перспективних напрямків у розвитку сучасного ливарного виробництва, в тому числі на європейському рівні. В основу навчальних програм нової спеціальності було покладено сучасні наукові розробки майбутніх докторських дисертацій О. В. Акімова та Д. О. Дьоміна, що були втілені в навчальний процес у вигляді низки лабораторних, практичних робіт та лекцій.

***

В наше время (50–60-годы) факультет был одним из крупнейших в ХПИ. Кафедра ОМД готовила специалистов по 4 направлениям: горячей объемной штамповке, листовой штамповке, прокатному производству и оборудованию металлургических предприятий. Лекции читались в самых больших аудиториях вуза. С 1 курса начиналась производственная практика. Кураторы в течение года организовывали экскурсии на заводы. Таким образом, студенты видели действующие производства. Училась большое количество иностранных студентов из Германии, Венгрии, Болгарии, Румынии, Кореи, Китая.

В сегодняшних условиях развития украинской экономики кафедра и факультет достойно встречают свое 80-летие. Хочется им пожелать расширения связей с производством, что в традициях кафедры ОМД, а студентам – уверенности в своей востребованности.

Профессор Виктор Лобанов, заместитель начальника ЦЗЛ ГП «Завод им. Малышева», лауреат Государственной премии Украины в области науки и техники, Заслуженный изобретатель Украины, академик УАН, доктор технических наук, выпускник ХПИ 1960 года

***

Хочу воспользоваться возможностью сказать слова благодарности кафедре литейного производства металлургического факультета Харьковского политехнического института. Как бывший выпускник этой кафедры, я совершенно уверен, что именно на ней я получил весь тот багаж профессиональных знаний, который позволил мне пройти путь от технолога до руководителя предприятия. Может быть, поэтому я без тени сомнений послал учиться на кафедру литейного производства НТУ «ХПИ» своего сына. Вспоминаю о годах учебы на металлургическом факультете только приятное: профессионализм преподавателей, их педагогическое мастерство, очень тактичное отношение к студентам... И сейчас, как я вижу по своему сыну, эта преемственность на кафедре литейного производства и механико-технологическом факультете сохранена. Желаю успехов и научно-педагогических достижений сотрудникам кафедры литейного производства и механико-технологическому факультету НТУ «ХПИ»!

Василий Козар, директор ОАО «Вторцветмет», выпускник ХПИ 1993 года

***

С кафедрой литейного производства я сталкиваюсь регулярно в рамках своей профессиональной деятельности. Могу сказать, что кафедра обеспечивает хорошую, разноплановую подготовку молодых специалистов, выполняя со 100-процентным качеством свою функцию. У меня на производстве работают выпускники кафедры и они, вне сомнений, соответствуют по своему уровню требованиям к современным профессионалам в литейном производстве. Собственно говоря, они «выдают на гора» именно те знания, умения и навыки, которые актуальны для современного производства. Поэтому хочу пожелать кафедре литейного производства, профессионалам, которые там работают, никогда не останавливаться на творческом пути познаний и передачи поистине бесценногоклада – своих знаний – молодому поколению!

Илья Сигалов, директор УкрНИИЛитмаш, выпускник ХПИ 1977 года

***

Говоря о механико-технологическом факультете ХПИ, не могу не вспомнить с теплотой свою Alma mater. Считаю, что мне повезло учиться здесь, закончить славную кафедру литейного производства, защитить на ней кандидатскую диссертацию. Учеба на металлургическом факультете, подготовка в аспирантуре на кафедре литейного производства дали мне, в свое время, возможность увидеть те перспективы, которые открываются перед молодыми, энергичными, умными людьми. Я считаю, что лучшие традиции образования, заложенные в фундаменте подготовки на металлургическом (сейчас механико-технологическом) факультете, в основе подготовки технологов литейного

производства, инженеров-механиков, – залог успешной карьеры и благосостояния молодых людей в будущем!

Борис Баронин, к. т. н., депутат Харьковского городского Совета, выпускник ХПИ 1986 года